

literárního vědce a komparatisty Slavomíra Wollmana (1925–2012). Kniha obsahuje ve třech částech třináct již publikovaných studií, jednu z rukopisu, a další textový a obrazový materiál, který poodhaluje Wollmanovu osobnost a přibližuje jeho celoživotní vědeckou práci a postoje. Jednotlivé části jsou provázány tematicky tak, aby tvořily kompaktní celky a poskytly celistvější vhled do uvažování tohoto významného vědce, jehož jméno je také neoddělitelně spojeno s Masarykovou univerzitou, jejíž komparatistické tradici vtiskl i svou pečeť.

V první části se tak nacházejí studie teoreticko-metodologické, v nichž Wollman srozumitelným a bohatým jazykem, opíraje se o svou záviděníhodnou erudici, rozpracovává a dále specifikuje teze zaostřené zejména na středoevropský prostor, ale zákonitě se neomezuje jen na něj. Pracuje zejména s konceptem konstant, kulturně a společensky podmíněných fenoménů, které se v běhu dějin vynořují a zase ztrácejí jako sinusoida na grafikonu tepu historie a nutně utvářejí spolu s nepřehledným množstvím dalších faktorů podobu literárního univerza. Zároveň ale jeho cílem není podat jednoduchý obraz literatury a neomylnou komparativní metodu, naopak si je vědom, a zcela zřetelně na to poukazuje, komplexní složitosti středoevropského, evropského a světového literárního kontextu.

Konkrétně se pak v části druhé věnuje dílčím problémům literární historie, a to z hlediska komparatistické metody, jakou sám postuluje. Vedle zkoumání mezinárodního (či meziliterárního) vlivu Šafaříkova, fenoménu moderny či Puškina přináší mimo jiné i mrazivé svědectví o represáliích, jichž se dostalo ruským slavistům ve 30. letech 20. stol. Zároveň se nebojí například vymezit ani vůči postmoderní povrchnosti a nevzdělanosti, jakou představuje současná publicistika.

Třetí oddíl složený z rozhovorů, vzpo-

mínek na autora z pera editorova a fotografií představuje Wollmana jako člověka, s nímž byla čest a výzva pracovat. Publikace tak není jen studijní či badatelskou pomůckou, ale rovněž důstojným rozloučením s osobností nedávno zesnulého literárního vědce, nositele Zlaté medaile MU.

P. Pilch

* Brno: Masarykova univerzita, 2013, 235 s. ISBN 978-80-210-6127-9

Pospíšil, Ivo: K teorii ruské literatury a jejím souvislostem*

K teorii ruské literatury a jejím souvislostem se autor vyjadřuje na základě některých svých dříve publikovaných studií a monografií. Nová monografie ovšem neznamená pouze sbírku starých prací, ale především snahu o ucelení pohledu na ruskou literaturu se zájemem literárně teoretickým, historickým, koncepčně areálovým (autor se drží podloží slovanských i evropských literatur), genologickým, komparativním a kulturologickým. V tomto smyslu je možné na publikaci směle pohlížet (v souladu s autorovým cílem) jako na přípravnou fázi nových srovnávacích dějin slovanských literatur. Připomeňme, že I. Pospíšil se podílel jako koeditor jak na německém (2003), tak na českém (2012) vydání zatím nejkompaktnějšího pokusu o takový spis – na Wollmanově *Slovesnosti Slovanů*. Na toto dílo I. Pospíšil volně navazuje jednak v definicích problematiky slovanských literatur, shodně s Wollmanem volí za klíčový bod svého komparativního pohledu ruskou literaturu, kterou však propojuje nejen se slovanským, ale i se světovým vývojem, jednak se s jeho pojetím rozchází kvůli Wollmanově nedostatečnému tázání se po příčinách kvalitativních proměn a tlaků

ruské literatury zejména 19. století. I. Pospíšil příčinu definuje vlastním termínem „prae-post paradox“ neboli „prae-post efekt“. Vystihuje tak vývojová specifika ruské literatury (ale i jiných druhů umění), která dokázala paralelně čerpat inspirační impulzy zvnějšku a zároveň je koncentrovaně přetavovat v nové kvality, čímž se paradoxně stává sama inspiračním zdrojem. Tento pojem dále slouží I. Pospíšilovi k vysvětlení vnitřních procesů i v dalších podobně historicky podmíněných literaturách.

Cestu ruské literatury vede I. Pospíšil od F. M. Dostojevského, u nějž připomíná a částečně dokladuje, že jde o dávné a tradiční české téma. V načrtnutých obrysech se pak pokouší (i s pomocí současných spisů o Dostojevském) vystihnout základní podstatu geniality a inspirativnosti ruského klasika. Ty spatřuje především v jeho umění alchymie – schopnosti rovnovážně spojit trivializaci s estetizací, polyfoničnost s dialogičností, originalitu s parazitováním na cizích látkách a žánrech.

Dalším Pospíšilovým zastavením v historii ruské literatury je klíčová památka tzv. staré ruské literatury *Slovo o pluku Igorově* a jeho výsadní postavení. V souvislosti se Slovem upozorňuje na odvážnou (a zčásti zdařile argumentovanou) hypotézu Edwarda Keenana, jenž přichází s teorií autorského podílu Josefa Dobrovského na údajně středověkém textu. Keenanova skepse ve věci pravosti Slova podle I. Pospíšila znovu sceluje pohled na tuto památku i na teorii a specifikum vývoje ruské literatury.

Ve své monografii se autor věnuje i potřebě interdisciplinárních souvislostí při zkoumání teorie literárních dějin. Poukazuje na potenciál areálových koncepcí započatých již v díle Šafaříka a Dobrovského, v současnosti pokračujících mj. v Brně v rámci filologicko-areálových stu-

dií a projektu integrované žánrové typologie.

V dané publikaci se autor zvláště pečlivě dotýká problematiky hodnot. Odmítá v teorii literárních dějin vyzdvihování axiologické osy v rámci komparativního přístupu a citlivě upozorňuje na pejorativnost výrazu „zpozdilost“ v kontextu srovnání vývoje jednotlivých národních literatur; vyzdvihuje axiologicky autochtonní vývoj, právo dané národní literatury na vlastní a osobitý vývojový rytmus, čímž se v monografii znovu vynořuje červená linka Pospíšilova termínu „prae-post paradox“. Dále pak autor pojednává o hodnotách v kontextu dominantní estetické funkce literárního artefaktu. Trefně charakterizuje (a v následujících kapitolách na současné románové produkci dokazuje), že období postmodernismu je nastartováním procesu „všeobecného rozpadu dosavadních relativně pevných struktur“ a že je to právě krize literárních hodnot, která odráží, či dokonce často anticipuje rozsáhlejší společenské změny. Osobitost ruské literatury zároveň I. Pospíšil dokladuje propojeností s dalšími slovanskými literaturami, zejména v kontextu českém a slovenském; v oblasti teorie zdůrazňuje ambivalentní přístup českého postoje k Rusku, kdy se v sobě prolíná přitažlivost i odpudivost, zejména pak pracuje s dílem českého folkloristy a komparatisty Jiřího Polívky a s českou recepcí L. N. Tolstého.

Autor prokazuje fundovanost nejen v odborné literatuře a vývoji literární vědy, historie a speciálních literárněvědných disciplín tohoto století, ale překračuje i do století předchozích, prokazuje schopnost citlivé praktické analýzy básnického i prozaického textu, stylistických sond, schopnost nahlížet problémy nově a koncepčně. Z hlediska ruské literatury lze vyzdvihnout, že ji staví do klíčové pozice, aby pak zejména z pohledu komparatistiky a genologie zdůraznil její ukotvenost v slo-

vanském i evropském kontextu a připomněl koncepcce zdůrazňující její jak slovan-
ský, tak i neslovan-
ský charakter vývoje. Monografie je navíc svěže okoušená špetkou autorova nesmlouvavého humoru a kritickým přístupem k současnému světu.

E. Malenová

* Brno: Masarykova univerzita 2013,
265 s. ISBN 978-80-210-6216-0

Jiří Rambousek: Opravny – polemiky – vzpomínky *

Brněnský literární historik, kritik a editor Jiří Rambousek (nar. 1927) spojil svou profesní dráhu s působením na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity. Na fakultu nezanevřel ani poté, co ji musel v roce 1973 nedobrovolně opustit, a když se na ni v lednu 1990 vrátil, pustil se s plnou vervou do práce pedagogické i publikační. Schopnost propojovat znalost historického kontextu s interpretací konkrétních literárních děl prokázal docent Rambousek nejen při výuce bohemistů, nýbrž i v několika knihách, jež ve svobodném publikačním prostředí připravil. V roce 2003 vydalo nakladatelství Torst obsáhlý svazek *Nesoustavná rukověť české literatury*, jenž zahrnoval převážně jeho časopisecké a sborníkové příspěvky z 60. a 90. let, v roce 2007 vyšel péčí naší univerzity navazující soubor *Doba, knihy, autoři*, který soustředil jeho články, medailony a recenze z let 1988–2007. Ve spolupráci se současnou katedrou českého jazyka a literatury, na niž dosud externě působí, vyšla nejnověji Rambouskova kniha *Opravny – polemiky – vzpomínky*.

Svazek s optimisticky působící oranžovou obálkou, jejíž podklad tvoří příjmení významných literátů, o nichž Rambousek píše, představuje výběr z textů vzniklých v letech 2007–2013. Jeho první část tvoří

cyklus časopiseckých článků, jež pod názvem *Opravny* vycházely v letech 2011–2012 v literárním čtrnáctideníku Tvar. Jak autor sám píše ve svém úvodním slově, společným jmenovatelem *Opraven* byla „snaha opravit věcné chyby a přehlédnutí v některých knihách“, zvláště „chyby a přehlédnutí autorů a překladatelů, ale i editorů a autorů vysvětlivek či poznámek“ (s. 6). Tento původní záměr však postupně přerostl v zásluhou snahu vyjádřit se k některým sporným tématům české literatury, takže z *Opraven* postupně autor vytvořil svěbytný útvar na pomezí kritické stati a polemiky. Je sympatické, že před knižním vydáním autor tento specifický žánr aktualizoval. Nezasahoval sice do původní podoby časopisecky publikovaných textů, jež byly jednotně označovány pouze titulem *Opravna*, ale k číselným údajům o pořadí zveřejnění článků ve Tvaru připojil podtitul, v němž přehledně vysvětluje témata jednotlivých kapitol. Za kapitolami pak uvádí aktuální komentáře, v nichž reaguje na ohlasy nebo doplňuje nové podrobnosti (např. za osmnáctou *Opravnou*, která je věnována názorům Milana Uhdeho na avantgardu, zmiňuje nejen Uhdeho knihu *Objevy pozdního čtenáře* z roku 2012, ale i jeho memoáry *Rozpomínky. Co na sebe vím*, které vyšly až na sklonku roku 2013).

K vybraným tématům přistupuje Jiří Rambousek s minuciózní přesností. Opakovaně se vrací k trojdílným *Pamětem* Václava Černého, v nichž nachází řadu drobných i závažnějších omylů, jež nezřídka zkrusují, ba přímo poškozují pověst některých osobností. Lze jen souhlasit s jeho názorem, že Černého *Paměti* by si zasloužily reedici s doprovodným kritickým komentářem. Hned dvakrát autor glosuje memoáry filozofa a matematika Arnošta Kolmana, tvorbu Petra Bezruče nebo názory na naši prvorepublikovou avantgardu. Za typickou ukázkou